

Rapport från digital inspektion under år 2021 av Överförmyndaren i Österåker kommun

Sammanfattning

Länsstyrelsen i Stockholms län har efter inspektionen funnit anledning att kritisera Överförmyndaren i Österåker kommun på följande fyra punkter:

- Passivitet vid inhämtning av två årsräkningar avseende år 2019
- Långa handläggningstider för granskning av fyra årsräkningar avseende år 2019.
- Bristfälliga eller uteblivna motiveringar vid beslut om samtycke till fastighetsförsäljningar och arvskiften i fem ärenden.
- Uteblivna utskick av redovisningshandlingar till ny ställföreträdare vid byte i två ärenden.

Inledning

På grund av situationen med Covid-19 har Länsstyrelsen i Stockholms län (Länsstyrelsen) genomfört inspektionen av Överförmyndaren i Österåker kommun (Överförmyndaren) år 2021 digitalt och utan något platsbesök på Överförmyndarens kansli. Aktgranskningen har primärt bestått i genomgång av dagboksblad med vissa kompletterande handlingar som begärts in. Under inspektionen granskade Länsstyrelsen 71 akter. Se bilaga med information om de granskade akterna

Efter inspektionen höll Länsstyrelsen ett digitalt sammanträde med Överförmyndaren där de frågor som uppstått vid granskningen av akterna behandlades. Vid sammanträdet medverkade Lillemor Thelander, överförmyndare samt Daniel Jones, Kerstin Fälldin och Ulf Jontalar från Överförmyndarens kansli. Från Länsstyrelsen medverkade Anton Tysklind och Lisa Wellenius.

Om Länsstyrelsen funnit anledning att kommentera Överförmyndarens handläggning tas det upp i rapporten.

Uppföljning av föregående rapport

Ingen inspektion genomfördes 2020.

Aktgranskning med kritik

Passivitet vid inhämtande av årsräkningar

Sammanfattning av granskningen

Vid granskningen noterade Länsstyrelsen följande i två akter, 2015094 och 2018060, gällande inhämtande av årsräkningar för år 2019.

I akt 2018060 kom årsräkningen avseende år 2019 inte in till Överförmyndaren inom föreskriven tid. Överförmyndaren skickade ut en påminnelse till ställföreträdaren den 30 april 2020. Ställföreträdaren begärde anstånd den 22 maj, vilket beviljades fram till den 19 juni 2020. Inga åtgärder vidtogs enligt akten sedan fram till att årsräkningen kom in den 9 december 2020.

I akt 2015094 kom årsräkningen avseende år 2019 inte in till Överförmyndaren inom föreskriven tid. Överförmyndaren skickade ut en påminnelse till ställföreträdaren den 27 april 2020. Efter det vidtogs enligt akten inga åtgärder för att inhämta årsräkningen innan den kom in till Överförmyndaren den 28 juli 2020. Årsräkningen var färdiggranskad den 13 januari 2021.

Frågan diskuterades på sammanträdet där Överförmyndaren uppgav att kontakt brukar tas med ställföreträdare via telefon. Detta dokumenteras dock sällan i akterna. Överförmyndaren uppgav också att det finns en upprättad rutin gällande inhämtande av årsräkningar.

Länsstyrelsens bedömning

Regeln i 9 § förvaltningslagen (2017:900), FL, om snabb och enkel handläggning ska vara vägledande i samtliga ärenden hos Överförmyndaren. En snabb handläggning hos Överförmyndaren är av rättssäkerhetsskäl viktig för den enskilde som annars kan riskera att hans personliga eller ekonomiska förhållanden försämras.

En myndighet som får uppgifter på något annat sätt än genom en handling ska enligt 27 § FL snarast dokumentera dem, om de kan ha betydelse för ett beslut i ärendet. Det ska framgå av dokumentationen när den har gjorts och av vem.

Överförmyndaren har möjlighet att påminna ställföreträdaren att inkomma med årsräkningen samt förelägga denne vid vite om årsräkningen inte kommer in (se 16 kap. 13 § föräldrabalken, FB). Överförmyndaren har även möjlighet att lämplighetspröva en ställföreträdare som inte fullföljer sina skyldigheter som de uttrycks i föräldrabalken. Justitieombudsmannen har i ett beslut (dnr 2010-5478) anfört följande.

Kontrollen av årsräkningar är huvudmannens garanti för att hans tillgångar används på ett sätt som är till hans fördel. Det är viktigt att överförmyndarnämnden är aktiv för att få in årsräkningarna i tid. En påminnelse bör, enligt min mening, gå ut någon vecka in i mars månad, och ställföreträdaren bör i tillämpliga fall normalt få ett vitesföreläggande i god tid före sommaren. Om årsräkningen inte kommer in i tid kan det vara ett tecken på att ställföreträdaren inte sköter sitt uppdrag.

Länsstyrelsen noterade att första påminnelsen för årsräkningar avseende 2019 i regel skickades ut i slutet på april. Framför allt har handläggningen i dessa två akter har varit alltför passiv. Att efterse att årsräkningarna inkommer inom föreskriven tid är av största vikt för Överförmyndarens tillsynsuppdrag avseende ställföreträdarens hantering av den enskildes medel. Länsstyrelsen riktar kritik mot Överförmyndarens underlåtenhet att fullfölja sitt tillsynsuppdrag vad gäller inhämtande av årsräkningar i dessa två ärenden.

Länsstyrelsen uppmanar även Överförmyndaren att fortsättningsvis dokumentera sina telefonsamtal med ställföreträdare angående försenade årsräkningar. Den typen av samtal kan ha betydelse för senare beslut exempelvis vitesföreläggande eller entledigande av ställföreträdare.

Handläggningstider vid granskning av årsräkningar

Sammanfattning av granskningen

Inför inspektionen ombads Överförmyndaren att redogöra för sina handläggningstider avseende granskning av årsräkningar för år 2019. Överförmyndaren svarade att 96 % av årsräkningarna var granskade den 1 oktober 2020. Den sista årsräkningen avseende år 2019 granskades färdigt den 13 januari 2021.

Länsstyrelsen granskade dagboksbladen från de 10 årsräkningar som granskades sist. I fyra ärenden noterades handläggningstider som Länsstyrelsen anser att det finns skäl att ta upp särskilt.

Årsräkningen i akt 1992011 inkom den 11 mars 2020. Granskningen av årsräkningen påbörjades den 24 juni 2020. Årsräkningen granskades färdigt den 1 december 2020.

Årsräkningen i akt 2019051 inkom den 17 februari 2020. Granskningen av årsräkningen påbörjades den 25 november 2020 och granskades färdigt samma dag, den 25 november 2020.

Årsräkningen i akt 2018049 inkom den 2 mars 2020. Granskningen av årsräkningen påbörjades den 23 april 2020. Årsräkningen granskades färdigt den 25 november 2020.

Årsräkningen i akt 2016099 inkom den 18 februari 2020. Granskningen av årsräkningen påbörjades den 8 oktober 2020. Årsräkningen granskades färdigt den 8 oktober 2020.

Länsstyrelsens bedömning

Regeln i 9 § FL om snabb och enkel handläggning ska vara vägledande i samtliga ärenden hos Överförmyndaren. En snabb handläggning hos Överförmyndaren är av rättssäkerhetsskäl viktig för den enskilde som annars kan riskera att hans personliga eller ekonomiska förhållanden försämras. Justitieombudsmannen har i ett beslut (dnr 5172-2008) anfört följande.

Av utredningen framgår följande. Göran F. gav den 27 februari 2008 in en årsräkning avseende 2007 för granskning till överförmyndaren. Den 17 juli 2008 förelades Göran F. att inkomma med

kompletteringar. Granskningen av årsräkningen var slutförd den 8 oktober 2008. Den tid som gick åt för att granska årsräkningen uppgick således till drygt sju månader. Föreläggande om att komplettera årsräkningen skickades först nästan fem månader efter det att årsräkningen hade getts in. Överförmyndaren kan enligt min bedömning inte undgå kritik för långsam handläggning av Göran F:s årsräkning.

Länsstyrelsen noterar att den absoluta majoriteten av årsräkningarna avseende år 2019 enligt uppgifter från Överförmyndaren granskades inom ovan nämnda tid. Däremot har granskningen i dessa fyra akter tagit alltför lång tid och Länsstyrelsen riktar därför kritik mot Överförmyndaren för de långa handläggningstiderna i dessa ärenden.

Motivering av beslut

Sammanfattning av granskningen

I akt 2013096 har Överförmyndaren lämnat samtycke till försäljning av en fastighet för huvudmannens räkning. Beslutet består av en stämpel på den inkomna handlingen. Av den stämplade handlingen framgår inte vad fastigheten säljs för eller hur stor del huvudmannen äger.

I akt 2019083 har Överförmyndaren lämnat samtycke till försäljning av en fastighet den 13 juli 2020. Av beslutet framgår varför det är lämpligt att fastigheten säljs. Köpesumman framgår dock inte av beslutet.

I akt 2020015 har Överförmyndaren lämnat samtycke till försäljning av en fastighet i ett dödsbo för huvudmannens räkning. Beslutet saknar uppgift om köpesumma för fastigheten. Överförmyndaren har även lämnat samtycke till fördelning i skifte för huvudmannens räkning den 28 juli 2020. Det var enligt Länsstyrelsens mening inte tydligt vad man avtalat om i arvskiftet. Bland annat fanns det oklara uppgifter om ett löst bryggglån för huvudmannen. Då Överförmyndarens beslut om samtycke är utformat som en stämpel på skifteshandlingen finns ingen klaggörande motivering i det lämnade samtycket.

I akt 2018062 har Överförmyndaren lämnat samtycke till fördelning av egendom genom ett arvskifte den 12 april 2019. Beslutet är utformat som en stämpel på skifteshandlingen och innehåller inte någon motivering.

I akt 1994031 har Överförmyndaren lämnat samtycke till fördelning av egendom genom ett arvskifte den 15 januari 2021. Beslutet är utformat som en stämpel på skifteshandlingen och innehåller inte någon motivering.

Vid sammanträdet uppgav Överförmyndaren att de numera inte använder sig av stämpelbeslut vid samtycken, med undantag för vid arv där Överförmyndarens beslut fortfarande har formen av en stämpel på arvskiftet. Angående arvskiftet i akt 2020015 framförde Överförmyndaren att det enligt deras mening var självklart att Överförmyndaren skulle samtycka. Överförmyndaren menade att det var tydligt att huvudmannen skulle få allt eftersom den andra delägaren hade fått ett förskott på arv.

Länsstyrelsens bedömning

Bestämmelsen i 32 § FL anger att ett beslut som kan antas påverka någons situation på ett inte obetydligt sätt, förutom i vissa undantagssituationer, ska innehålla en klargörande motivering, om det inte är uppenbart obehövt. En sådan motivering ska innehålla uppgifter om vilka föreskrifter som har tillämpats och vilka omständigheter som har varit avgörande för myndighetens ställningstagande.

I förarbetet till bestämmelsen (se prop. 2016/17:180 s 186 ff) framgår att motiveringsskyldigheten i praktiken gäller för alla beslut som är överklagbara och att undantagsregeln ska tolkas snävt. För att det kunna göras undantag krävs att det för myndigheten, vid en objektiv bedömning, ska i princip framstå som självklart att någon motivering inte är behövlig. Enligt Länsstyrelsen innebär det att Överförmyndaren inte i normalfallet kan godkänna t.ex. fastighetsöverlåtelser eller arvskiften med stämpelbeslut utan motivering. Det innebär också att viktiga omständigheter såsom vad som tillskiftas huvudmannen eller vad en fastighets säljs för ska framgå av beslutet.

Länsstyrelsen riktar kritik mot Överförmyndaren för uteblivna och bristfälliga motiveringar i ovanstående fem ärenden.

Länsstyrelsen vill slutligen betona vikten av att Överförmyndaren inhämtar tillräckliga underlag för att kunna fatta materiellt riktiga och väl motiverade beslut. Enligt 23 § FL ska en myndighet se till att ett ärende blir utrett i den omfattning som dess beskaffenhet kräver. Bestämmelsen innebär att det är myndigheten som har det yttersta ansvaret för att underlaget i ett ärende är sådant att det leder till ett materiellt riktigt beslut. Om det behövs ska myndigheten genom frågor och påpekanden verka för att parten förtydligar eller kompletterar framställningen. Uppgifter som inkommer på andra sätt än genom en handling ska dokumenteras i enlighet med 27 § FL, om de kan ha betydelse för ett beslut i ärendet.

Överlämning av redovisningshandlingar vid byte av ställföreträdare

Sammanfattning av granskningen

I akt 2010041 och akt 2018026 gällande överlämning av redovisningshandlingar efter byten av ställföreträdare noterade Länsstyrelsen följande:

I akt 2010041 beslutade Överförmyndaren om byte av god man den 31 mars 2020. Sluträkningen från den entledigade gode mannen inkom den 8 maj och granskades utan anmärkning den 10 juli 2020. Vid tiden för Länsstyrelsens inspektion hade redovisningshandlingarna inte skickats till den nya gode mannen.

I akt 2018026 beslutade Överförmyndaren om byte av god man den 14 januari 2019. På den inlämnade sluträkningen, vilken även agerar som årsräkning för 2018 då den sträcker sig över perioden 20180619-20190114, har gode mannen angett att hen inte förvaltat några pengar för huvudmannens räkning. Redovisningen har granskats utan anmärkning den 4 september 2019. Vid tiden för Länsstyrelsens inspektion hade redovisningshandlingarna ännu inte skickats till den nya gode mannen.

Länsstyrelsens bedömning

Vid byte av ställföreträdare ska Överförmyndaren enligt 16 kap 8 § FB överlämna sluträkningen, efter att Överförmyndaren granskat den, samt förteckning, årsräkningar och övriga handlingar enligt 15 kap. 3 och 8 §§ FB som förvaras hos Överförmyndaren, till den nya ställföreträdaren. Bestämmelsen innebär att alla förteckningar, årsräkningar m.m. som förvaras hos Överförmyndaren ska lämnas över till den nya ställföreträdaren, oavsett antal eller ålder. Överlämning av redovisningshandlingarna från tidigare ställföreträdare är en grundläggande del i nästa ställföreträdarens granskning av sin företrädare. Länsstyrelsen riktar viss kritik mot Överförmyndaren för det uteblivna överlämnandet av redovisningshandlingar i dessa två ärenden.

Aktgranskning utan kritik***Underlag vid beslut om samtycke till fördelning i dödsbo****Sammanfattning av granskningen*

I akt 2020015 gällande ett godmanskap har Överförmyndaren lämnat samtycke till fördelning i skifte för huvudmannens räkning den 28 juli 2020. I dödsboet företrädde huvudmannen av en tillfälligt förordnad god man enligt 11 kap. 2 § FB då den ordinarie gode mannen hade del i samma dödsbo.

Ur de uppgifter Länsstyrelsen tagit del av under inspektionen har det i dödsboet bland annat förekommit ett förskott på arv och ett löst bryggglån för huvudmannen är upptaget i skifteshandlingen. Flera poster i skifteshandlingen är otydliga och det framgår därför inte på ett tydligt sätt hur fördelningen i skiftet ser ut. Då beslutet är ett stämpelbeslut, se tidigare avsnitt om "motivering av beslut", finns ingen klagande motivering om utfallet efter det lämnade samtycket i akten.

Länsstyrelsens bedömning

Enligt 23 § FL ska en myndighet se till att ett ärende blir utrett i den omfattning som dess beskaffenhet kräver. Bestämmelsen innebär att det är myndigheten som har det yttersta ansvaret för att underlaget i ett ärende är sådant att det leder till ett materiellt riktigt beslut. Om det behövs ska myndigheten genom frågor och påpekanden verka för att parten förtydligar eller kompletterar framställningen.

Länsstyrelsen vill betona vikten av att Överförmyndaren inhämtar tillräckliga underlag för att kunna fatta materiellt riktiga och väl motiverade beslut. Länsstyrelsen uppmanar därför Överförmyndaren att se över sina rutiner gällande detta.

Överlämning av felsända handlingar*Sammanfattning av granskningen*

I ärende 2021030 och 2021018 gällande handlingar som inkommit för utredning om behov av godmanskap noterade Länsstyrelsen följande.

I akt 2021030 inkom en ansökan om anordnande av godmanskap den 22 mars 2021. Vid datum för inspektionen, den 26 april 2021, hade handlingen ännu inte skickats vidare till tingsrätten som är behöriga att handlägga ansökningar om anordnande av godmanskap. Handlingen är visserligen en blankett med rubriken "anmälan", men den är undertecknad av huvudmannen själv och registrerad i akten som en egen ansökan.

I akt 2021018 inkom en ansökan om anordnande av godmanskap den 19 februari 2021. Underskriften på ansökningen saknar namnförtydligande, men den är registrerad som en ansökan om godmanskap. Handlingen lämnades över till tingsrätten den 26 mars 2021.

Länsstyrelsens bedömning

En ansökan om god man, från någon som är behörig att ansöka enligt 11 kap. 15 § FB, ska översändas till tingsrätten. Det är tingsrätten som ska pröva ansökan om god man och om ansökan istället inkommit till Överförmyndaren bör myndigheten hjälpa den sökande tillrätta, se 6 § FL.

Bestämmelsen är utformad för att en myndighet inte ska kunna avstå från att hjälpa den som av misstag vänt sig till myndigheten med till exempel en ansökan som rätteligen borde ha ställts eller getts in till någon annan myndighet. Hjälpen kan till exempel bestå i att sända en av misstag felsänd skrivelse till rätt myndighet, se Lundmark & Säfsten, Förvaltningslagen (Aug. 2020, JUNO), kommentaren till 6 §. Enligt 6 § FL ska hjälpen ges utan onödigt dröjsmål.

Felsända handlingar bör enligt Länsstyrelsen åtgärdas omgående och i princip översändas till rätt part med vändande post. Att vidarebefordra en ansökan till tingsrätten anser Länsstyrelsen inte vara en omfattande åtgärd som motiverar en längre handläggningstid. Länsstyrelsen uppmanar därför Överförmyndaren att se över sina rutiner avseende detta.

Övriga frågor

Inget att notera

Rapporten har upprättats av Anton Tysklind och Lisa Wellenius

Bilaga:

Granskade akter

Kopia till:

Överförmyndaren
Kommunfullmäktige
Kommunstyrelsen
Kommunrevisorerna

Enheten för tillsyn
Anton Tysklind

Granskade akter

Godmanskap 11 kap. 4 § FB

2016056, 2012059, 2005041, 2017078, 2012031, 2017010, 2015203, 2021002,
2019036, 2020084, 2008034, 2007017, 2017028, 2015068, 2004040, 2017021,
2008058, 2002053, 2016187, 2019083, 2020015, 2013096, 1994031, 2010041,
2018026, 2015094, 2018060, 2016155, 2016156, 2015003, 1992011, 2019051,
2018049, 2016099, 2012072, 2018046, 2020042, 2020070, 2020069, 2017023,
2020082, 1994932, 1999060, 2001048, 2002019, 2013086

Förvaltarskap 11 kap. 7 § FB

2021025

Omyndiga

2020161, 2015109, 2008046, 2019006, 20211005, 2016203, 2018071, 2013049,
2021012, 2018062, 2014086, 2019097, 2018006, 2015079, 2020135, 2010058,
2017080

Under uppbyggnad

2021009, 2021029, 2021027, 2021030, 2021018